

توسعه بزرگراه‌ها و نقش آن‌ها در کاهش تراکم جمعیت در شهرهای مرکزی (مطالعه موردی اتوبان همت محور تهران-کرج)

علیرضا سیاف‌زاده^{۱*}، عاطفه پولادوند^۲

۱- استادیار گروه جغرافیا، عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری گرایش برنامه‌ریزی مسکن و بازآفرینی شهری

sayafalireza@yahoo.com

چکیده

امروزه توسعه بزرگراه‌ها بعنوان یکی از عوامل دخیل در حومه نشینی جمعیت و کاهش تراکم جمعیت شهرهای مرکزی، در جهان مطرح می‌باشند. در شهرهای سراسر جهان، جمعیت به مکان‌هایی به طرف خارج از مراکز شهرها جابجا شده‌اند زیرا درصد بالایی از مشاغل در خارج از ناحیه مرکزی، و در نزدیکی آزادراهها استقرار یافته‌اند. سفرهای روزانه به تهران، عمدتاً از شهرهایی که در حوزه نفوذ تهران هستند، به منظور کار و یا با انگیزه برخورداری از خدمات مختلفی که در نواحی مرکزی شهر مستقر هستند صورت می‌گیرد. بخشی از جمعیتی که در تهران شاغل هستند، بدلیل مشکل رفت و آمد و هزینه‌های آن، تمایل دارند در تهران ساکن شوند و لذا خرید مسکن در تهران جزو برنامه‌های آتی آنهاست ولی بخش دیگری از جمعیت، سکونت در شهرهای حومه‌ای را برای زندگی ترجیح می‌دهند. فراهم نمودن امکان اسکان جمعیت بیشتر در تهران که با افزایش تراکم و افزایش ارتفاع ساختمان‌ها خود را نشان می‌دهد، راه حل مناسبی بنظر نمی‌رسد. این مقاله به روش کتابخانه‌ای و میدانی به بررسی نقش توسعه بزرگراهها در کاهش تراکم جمعیت در شهرهای مرکزی می‌پردازد که با مقایسه الگوهای حمل و نقل در شهرهای جهان، علل افزایش جمعیت و مهاجرت به کلانشهرها و رشد حمل و نقل و ترافیک شهری و هزینه‌های متعاقب آن، به بررسی حوزه نفوذ کلانشهر تهران و ارائه آمارهای حجم مسافر و تعداد وسایل نقلیه ورودی و خروجی به تهران پرداخته است و با مطالعه موردی اتوبان همت، محور تهران-کرج به این نتیجه رسیده است که تکمیل و توسعه بزرگراه همت در کنار سیاست‌هایی اعم از تمرکز زدایی از پایتخت و توسعه حمل و نقل عمومی، رفع گره‌های ترافیکی و یا بکارگیری شیوه‌های نوین حمل و نقلی اعم از خطوط وسایل نقلیه با ظرفیت بالا در بزرگراه‌ها، می‌تواند در حومه نشینی جمعیت و در نتیجه کاهش تراکم جمعیت تهران تأثیر داشته باشد.

واژه های کلیدی: شهرهای مرکزی، توسعه بزرگراهها، تراکم جمعیت

۱- مقدمه

در کشورهای درحال توسعه بدلیل فقدان زیرساخت مناسب حمل و نقلی، تراکم کار و سکونت در مراکز شهرها وجود دارد که حاصل آن بالا رفتن ارتفاع ساختمانها در CBDها، حجم بالای سفرهای روزانه، ترافیک بالای خودروها، اتلاف وقت و انرژی مردم، آلودگی هوا و بسیاری از مشکلات دیگر است که راه رسیدن به توسعه پایدار در این کشورها را دشوار ساخته است. توسعه آزادراهها در بسیاری از شهرهای مرکزی جهان، بسیاری از مشاغل و خدمات را به حاشیه شهرها کشانده و تراکم مسکونی در مرکز شهرها کاهش داده است. بزرگراه‌ها از جمله زیرساخت‌های حمل و نقلی هستند که در کاهش زمان دسترسی بین مراکز کار و سکونت نقش اساسی دارند. کلانشهر تهران نیز بدلیل تمرکز صنایع و خدمات و افزایش انفجاری جمعیت که عمدتاً ناشی از مهاجرت روستایی طی دهه‌های اخیر بوده است، تا رسیدن به توسعه پایدار فاصله زیادی دارد.